

Pākšaugi: no lauka līdz galdam

♦ **Vērtīgais resurss** vides un pārtikas kvalitātes uzlabošanā

Lauksaimnieku praksē un arī augkopībai veltītajos pētījumos arvien vairāk vietas tiek atvēlēts tauriņziežiem un to nozīmei nozares attīstībā un audzēšanas perspektīvām Latvijā.

RUTA KEIŠA

Februāra sākumā šiem jautājumiem tika veltīta Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra rīkota attālināta konference «Pākšaugi – no lauka līdz galdam».

Konference tika organizēta sadarbībā ar Zemkopības ministriju un Latvijas partneri Eiropā Francijas tehnoloģiju centru «Terres Inovia» projektā «Leg Value». Piedalījās arī šī projekta vadītājs no Francijas Fredriks Muels. Viņš apskatīja dažādus jautājumus par pākšaugu-proteīnaugu vietu un nozīmi Eiropas lauksaimniecībā.

Latvijas klimats un augsne – piemērota

Oskars Balodis, Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) Augkopības nodaļas vadītājs, raksturoja tauriņziežu ietekmi uz vidi un klimatu, atgādinot svarīgākās pozitīvās īpašības – to klātbūtnē pieaug raža augmaiņā, uzlabojas augsnes sastāvs, samazinās arī nezāļu izplatība utt.

Pārsla Rigonda Krieviņa, Zemkopības ministrijas valsts sekretāra vietniece, savā ziņojumā atklāja, ka Latvijā populārāko proteīnaugu platības, no 2015. līdz 2020. gadam ir palielinājušās pupām par 37 procentiem, sarkanajam āboliņam par 21 un zirņiem par 17 procentiem. Kopējās proteīnaugu platības 2015. gadā ir 43 837, bet 2020. gadā 79 314 hektāru. Saražotās produkcijas daudzums Latvijā jau pašlaik ir lielāks, nekā spējam patērēt. Vislielākā kopraža ir lauka pupām, un visražīgāk pākšaugi aug Zemgalē, tad seko Kurzemes reģions un Pierīga. Brīvprātīgā saistītā atbalsta maksājumi par proteīnaugiem 2015. gadā bija 3,62 miljoni eiro, bet 2021. gadā paredzēti 6,28 miljoni eiro. P. R. Krieviņa arī ieskicēja Latvijas Lauksaimniecības universitātes zinātnieku prognozes, kas atklāj, ka tuvākajās desmitgadēs proteīnaugu platības būtiski nepalielināsies.

Viens no svarīgākajiem atziņumiem ir, ka Latvijas klimats un augsne ir piemērota pākšaugu kultūrām. Lai gan tie ir atkarīgi no laikapstākļiem, nākotnē ir iespējams būtisks ražības pieaugums, uzlabojot agrotehniku. Šim kultūrām ir svarīga nozīme lopkopībā, jo ir augstvērtīgs lopbarības izejvielu avots. Zirņi ir vismazāk ūdeni prasošs augs, un to audzēšana samazina CO₂ nospiedumu, slāpekļa minerālmēslojuma pielietojumu augu sekā un līdz ar to izskalošanos un iztvaikošanu.

Demonstrējumu programmas «Horizon 2020»

Par savu pieredzi konferencē pastāstīja zemnieku saimniecības «Pilādži» pārstāvis Edgars Putra no Dienvidkurzemes novada. Saimniecība ir konvencionāls audzētājs un nepieciešamības dēļ atbilstīgi normatīviem lieto arī augu aizsardzības līdzekļus. Pākšaugu vērtība ir augu maiņas iespējās. Bet liels drauds ražai ir gājputni un staltbriežu bari, arī kaitēkļi, kas samazina kvalitātes vērtējumu.

LLKC Augkopības nodaļas konsultante Ilze Skudra uzsver, ka pākšaugu iekļaušanai saimniecības sējumu struktūrā ir vairāki pozitīvi aspekti: tie nodrošina kultūraugu dažādošanu saimniecībā, to audzēšana sniedz iespēju samazināt slāpekļa mēslojumu pieaugam, veicina organisko vielu saturu pieaugumu augsnē, uzlabo augsnes īpašības, ir labi nektāraugi. Līdzīgos pētījumos Rietumeiropā konstatēts, ka lauka pupas piesaista slāpekli 62,4 kg, zirņi – 40,2 kg, bet soja – 50,2 kg uz vienu tonnu ražas. Jāatzīst, ka zaļināšanas nosacījums – nelietot augu aizsardzības līdzekļus pākšaugu sējumos – ir nedaudz mazinājis lauksaimnieku interesi iekļaut pākšaugus sējumu struktūrā.

Sadarbībā ar Kurzemes reģiona vidēji lielām zemnieku saimniecībām LLKC divu gadu garumā īstenoja demonstrējumu programmas «Horizon 2020» finansētā projektā «Ilgtspējīgas, tauriņziežu ietverošas lauksaimniecības sistēmas, lopbarības un pārtikas ķēdes nodrošināšana Eiropas Savienībā/«Leg Value»». Saimniecībās tika ierīkots tauriņziežu demonstrējums ar mērķi praktiski parādīt dažādu pākšaugu audzēšanas tehnoloģijas, novērtēt dažādu proteīnaugu, t. sk. sojas, audzēšanas iespējas Dienvidkurzemē.

Tika iesēti trīs veidu tauriņzieži – zirņi, lauka pupas un soja. Priekšaugi 2019. gadā zirņiem – auzas, lauka pupām un sojai – zālājs, bet 2020. gadā – ziemas kvieši. Sējums ierīkots ar tradicionālu augsnes apstrādi. Katrs pākšaugi iesēti vismaz 0,6 ha platībā. Pirms sējas laukiem veikta augsnes agroķīmiskā izpēte.

Pēc augšņu agroķīmiskās izpētes rezultātiem speciālisti secināja, ka minētajā reģionā augsnes pH ir piemērots pākšaugu audzēšanai. Pākšaugi labi padodas vāji skābās un neitrālās augsnēs, kur augsnes pH 6,8 – 7,2. Pirmā gada sējuma laukos ir vidējs līdz augsts fosfora nodrošinājums (108 – 251 mg/kg) un vidējs kālija (82 – 151 mg/kg) nodrošinājums, bet otrā gada sējumā augsnes pH – 6,9, augsts fosfora (227 mg/kg) un vidējs kālija (87 mg/kg) nodrošinājums.

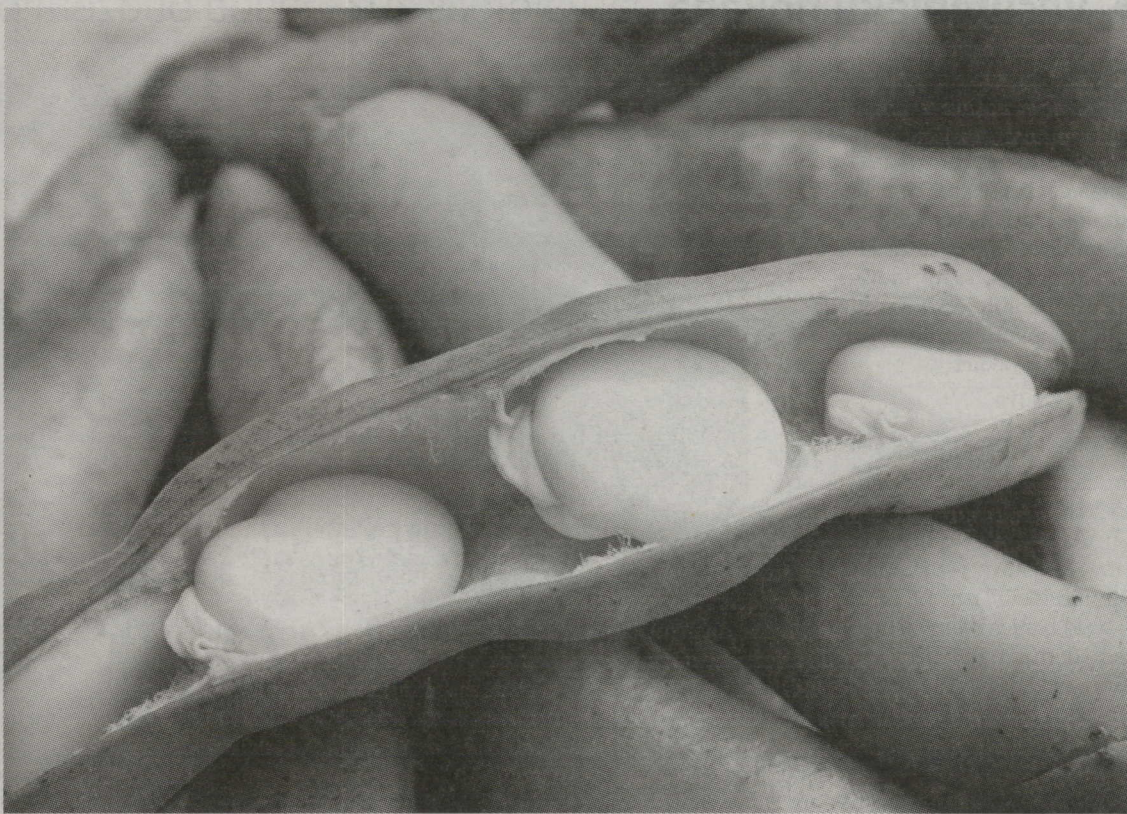

FOTO NO PIXABAY.COM.

Kurzemnieku pētījumu secinājumi

Pirmajā gadā lauka pupas 'Fuego' tika iesētas 14. aprīlī, izsējas norma 280 kg/ha, bet zirņi 'Lāsma' iesēti 16. aprīlī, izsējas norma 300 kg/ha. Pirms lauka pupu un zirņu sadīgšanas 25. aprīlī lauks mēslots ar viru 5 t/ha. Soja 'Lau- lema' iesēta 29. aprīlī, izsējas norma 200 kg/ha. Pirms sējas sojas sēklas apstrādātas ar nitragīnu, lai paātrinātu simbiozes procesu un turpmāko slāpekļa piesaistīšanu.

Laika apstākļi 2019. gadā bija labvēlīgi augu augšanai, lauka pupu, zirņu un sojas augu attīstība bija ļoti laba. Maija beigās silto laika apstākļu dēļ zirņu un lauka pupu laukos tika novērots liels zirņu svitraino smecernieku skaits, kā rezultātā pupu un zirņu lapu malām tika izgauzti pusapalī robi. Lai gan lauka pupām piln- ziedā (AS 65) līdz ziedēšanas beigām (AS 69) tika konstatēti arī pupu sēklgrauži un pupu koncentriskā plankumainība, tomēr augu aizsardzības līdzekļi netika lietoti. Vislielākais nezāļu skaits bija lauka pupu un sojas sējumos, jo netika lietoti herbicīdi. Sējumā dominēja viengadīgie divdīgļlapji.

2020. gada pavasaris bija vēss un sauss, maijā bija maz nokrišņu, bet turpmākie laikapstākļi bija optimāli lauka pupu, zirņu un sojas augu attīstībai. Apsekojot zirņu sējumu (zirņiem divas lapas AS 12 līdz zaļgatavībai AS 79), konstatēti zirņu svitrainie smecernieki, un pirms zaļgatavības parādījās arī slimības – iedegas.

Lauka pupu sējums apsekots no AS 12 līdz pākšu pilnīgai attīstībai AS 71, un konstatēti tauriņ- zīžu smecernieki, ziedpumpuru

veidošanās sākumā fiksēti pupu sēklgrauži un slimības – pupu koncentriskā plankumainība un brūnplankumainība.

Vislielākais nezāļu skaits bija sojas sējumos, jo netika lietoti herbicīdi. Dominējošās nezāles šajā sējumā bija viengadīgie divdīgļlapji, baltās balandas, ganu plikstiņi, sārtās panātres, mikst- pienes.

Pākšaugu sējumos 2020. gadā arī netika lietoti augu aizsardzības līdzekļi. Silto laika apstākļu ietekmē lauka pupu laukos bija liels kaitēkļu daudzums, kas bojāja augus un pupas pākstis, rezultātā tas ietekmēja gan ražu, gan tās kvalitāti.

Lietotais mēslojums 2020. gadā visos tauriņziežu laukos pirms sējas nodrošināja augstākas ražas, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, jo papildus augiem tika nodrošināts fosfors un kālijs, bet ar gumiņbaktēriju palīdzību augiem tika piesaistīts slāpeklis.

Nezāļu ierobežošanai sējumos jāizmanto augu ecēšana, ja netiek pielietoti augu aizsardzības līdzekļi. Dienvidkurzemes saimniecība, novērtējot iegūto pieredzi un sojas piemērotību reģiona klimatiskajiem apstākļiem, arī turpmāk plāno audzēt zirņus un soju. Tā kā saimniecība neplāno lietot augu aizsardzības līdzekļus, lai saimniekotu videi draudzīgi un nodrošinātu zaļināšanas prasības, tad lauka pupas netiks audzētas, jo tās bez augu aizsardzības līdzekļu lietošanas nevar iegūt kvalitatīvas un augstas ražas.

Par sojas audzēšanu Bauskas pusē informācijas nav

Ieva Litiņa, LLKC Bauskas biroja augkopības konsultante, pastāsti-

ja, ka mūsu novados soja netiek audzēta, vismaz birojā šādas informācijas nav. Bet populārākie, īpaši kopš ieviestas prasības augu maiņai, ir lauka pupas un dzeltenie zirņi. Pēdējie labi piemēroti pārstrādei un tiek audzēti gan pārtikai, gan lopbarībai. Pelēkie zirņi vairāk piemēroti mūsu svētku priekam, tāpēc zemniekiem izdevīgāk tos audzēt nelielā daudzumā, pašiem fasēt un tirgot piemērotā laikā.

Lopkopības nozarei svarīga ir lucerna kā zaļā masa. Tā ir ilgga- dīgs augs, pat līdz 25 gadiem, ja vien augsne ir piemērota un pla- tība nav nepieciešama citai kultū- rai. Vēl pēdējos gados varam no- vērot lupīnu izplatību. Augkopī- bā to izmanto zaļmēslojumam, bet, ja tai ļauj ziedēt un iesēties, tā izplatās ātri un var kļūt par sa- mērā invazīvu augu, lai gan zie- dēšanas laikā tā ir dekoratīva un piesaista uzmanību ar savām krā- sām. Lupīnas ir pieticīgas arī aug- snes ziņā. Vairāk šādu savvaļas platību ir Austrumlatvijā.

Mārīte Ķikure, kooperatīva «Saimnieks V» valdes priekšsēdē- tāja, atzīst, ka pākšaugu vieta un nozīme sējumu struktūrā nav vērtējama viennozīmīgi. Svarīgi, kādam nolūkam tos sēj. Augu maiņai pupas un zirņi ir ļoti vēla- mi, jo pēc pākšaugiem iesētie kvieši noteikti ir ražīgāki nekā, ja tie sēti pēc rapšiem.

Ar pagājušā gada cenām zemnieki it kā bija apmierināti, bet ļoti liela pieprasījuma rudenī tomēr nebija. Zemnieki risi- na lietas atšķirīgi. Daži, lai iz- vairītos no putnu postījumiem pavasarī, pākšaugus sēj vēlāk, bet risks ir tajā, ka var pietrūkt mitruma, kas pupām ir ļoti ne- pieciešams. ♦